

תמורה ט

משה שווערד

1. ספר עבודה ברורה

ע' צחידושי הגר"ז שהקשה, למה לריך ילפותא שיש תמורה ממין זה על מין אחר, ומהיכי תיתי שלא תכול התמורה. ומתוך ע"פ דברי הרמב"ם (פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין ה"ח) שכתב, וז"ל: הדיוט שהפריש זכר לחטאת, ונשיא שהפריש שעירה לחטאת, וכהן משיח שהפריש פרה לחטאת, הרי אלו אין מתקדשין לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים, עכ"ל. ולפ"ז י"ל דבזה איירי המשנה, שהמיר מן הנאן על הצקר ר"ל מקרבן שאינו ראוי לבא אלא מן הנאן המיר על הצקר, וע"י תמורה חלה קדושה על הצקר אע"ג דסתם הקדש לא חל כלל, ולזה לריך קרא, וכן אם המיר מחטאת נקבה על זכר חלה התמורה, אע"ג דע"י קדושת פה לא חלה קדושת חטאת על זכר, עכ"ד.

2. ספר עבודה ברורה

למה צריך דרשא דאין ממירין גם בקדושת דמים וגם בברק הבית

רע מעיקרו אין עושה תמורה. צמשה לקמן (דף יג.) תנן דקדשי דק הבית אינן עושין תמורה, וילפינן לה מדכתיב גבי תמורה (ויקרא כו:ט) "קרבן", וקדשי דק הבית לא איקרו קרבן ולכן אינם עושים תמורה. ור' שמעון סובר דקדשי דק הבית איקרו קרבן, אבל מדכתיב הדין דתמורה גם גבי מעשר צהמה (שם:ג) ילפינן דרק צהמה שדומה למעשר צהמה עושה תמורה, והיינו דרק קדשי מוצם עושין תמורה לאפוקי קדשי דק הבית.

והקשה צמ"ק (נדרות יד: אה"ה), דלפ"ז למה לריך קרא לאשמעינן דרע מעיקרו אינו עושה תמורה, תיפוק ליה מהאי קרא דממעט קדשי דק הבית, דהרי צרע מעיקרו חלה רק קדושת דמים, וא"כ אין זה בכלל קרבן לחכמים, ואין זה דומה למעשר צהמה לר' שמעון, דמעשר צהמה הוא תמיד קדושת הגוף [אפילו כשהוא צעל מוס].

ומתוך השטמ"ק, דצלי הדרשא דסוגיין הוא אמרינן, דמקדיש צעל מוס למוצם כיון שמקריבין דמיו קרבן למוצם שפיר הוא זה בכלל "קרבן", וגם שפיר הוא דומה למעשר צהמה כיון דמיו קרבין למוצם, דכמו דמקדיש חס ואח"כ נפל צו מוס עושה תמורה אע"ג דעכשיו רק הדמים קרבין על גבי המוצם, הו"א דה"ה מקדיש צעל מוס למוצם עושה תמורה, ולזה לריך קרא דסוגיין, עכ"ד. [ולכאורה יש שם טעות סופר בדברי השטמ"ק, וז"ל: וי"ל כיון דהקדיש דמיו למוצם שפיר הוא כקדושת הגוף לעשות תמורה וכו'].

וע' צחידושי הגר"ח על הש"ס (צעניו קדושת דק הבית לגבי תמורה) שהקשה, דלפי דברי השטמ"ק קשה להיפך, למה לריך דרשא דלקמן (דף יג.) למעט קדשי דק הבית מתמורה, תיפוק ליה דלא עדיפא מקדושת דמים למוצם שאין עושין תמורה. ומתוך לפי דברי הרמב"ם (פ"א ה"ג), וז"ל: המקדיש צעל מוס קבוע אינה עושה תמורה, מפני שלא נתקדש גופה קידוש גמור ואינה אלא קדושת דמים, אבל המקדיש צעל מוס עובר או שהקדיש תמימה ואחר כך נולד לה מוס קבוע הרי זו עושה תמורה, עכ"ל. הרי מצואר דצהמה שקדושה בקדושת דמים למוצם הוא זה קדושה שאינה גמורה, והיינו משום שהתכלית הוא קדושת הגוף להקרבה וכיון שעכשיו אינה אלא קדושת דמים הרי חסר בקדושתה ולפיכך אינה עושה תמורה, וסברא זו שייכת רק בקדושת דמים למוצם, אבל בקדשי דק הבית ליכא חסרון קדושה כלל, דכך היא עיקר קדושתה שאינה אלא קדושת דמים, וכיון שאין צה שום חסרון קדושה אי אפשר למעט קדשי דק הבית מתמורה מאותו דרשא שממעט קדושת דמים למוצם, ולזה לריך הדרשות דלקמן. (וע' בדברינו לקמן דף כ. צמ"י ד"ה קדשי דק הבית הא, בד"ה צמ"ד. כלומר דדין דק הבית אית לה.)

3. ספר גליוני מנחת חן

גמ' ואביי אמר קל וחומר הוא ומה טוב ברע דעלויי קא מעלי ליה לקי טוב בטוב דכי הרדי ניהו לא כל שכן דלקי, ורבא אין עונשין מן הרין, ואביי אמר לך האי לאו דינא הוא מי גרע טוב מרע. הנה באור חדש פסחים (דף מ"ד ע"ב) ד"ה ונ"ל כתב, לפי"מ שכתב המהרש"א בסנהדרין (דף ס"ד ע"ב) בשם הסמ"ג (מצוה מ') דהטעם דאין עונשין מן הרין, כיון דהלמד בק"ו חמור תמיד מן המלמד ע"כ אולי אינו מתכפר בעונש אשר למלמד לכן אין להענישו בחנם, שתכלית כל עונש הוא רק לכפרת החוטא ועי' גינת וורדים להפרמ"ג (כלל ה').

וי"ל לפי דבריו דרבא לא ס"ל כהמהרש"א וס"ל טעם אחר להא דאין עונשין מה"ד, לפי"מ שכתב בספר תורת חסד להגאון בעל שמן רוקח ז"ל (כלל ל"ב) הטעם דאין עונשין מה"ד משום דק"ו לא הוי מפורש בתורה ולא דמי ללאו דחסימה, כמבואר במכות (דף י"ג ע"ב) דכל לאו שאינו דומה ללאו דחסימה אין לוקין, וטעם זה הובא בבית האוצר להגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל (כלל נ"ו אות ח') ועי' בזרע אברהם ח"ב (סי' כ' בהג"ה), וא"כ י"ל דרבא ס"ל כטעם זה דק"ו דאינו מפורש בתורה אינו דומה ללאו דחסימה ע"כ אין עונשין מה"ד ואין לוקין.

וי"ל דאביי ס"ל כטעם המהרש"א וא"ל אביי לרבא דטעמא מאי אין עונשין מה"ד בשביל שלא יהי' לו לכפרה במלקות, והא חזינן אם החליף רע דחולין בטוב דקודש דגרע להקדש מהני מלקות כ"ש טוב בטוב, וז"פ מי גרע טוב מרע כלומר מי גרע טוב דחולין שנימא לא מהני ביה מלקות מרע דחולין דמהני ביה מלקות, וכתב דכן שמע מהה"ג מוהר"ר פנחס אבד"ק סאכטשוב זצ"ל, ולפי"ז צ"ל דרבא דאמר אין עונשין מה"ד גם בזה ע"כ לא ס"ל כהמהרש"א דא"כ ל"ש לומר בזה אעמה"ד דק"ו הוא מרע בטוב דמהני מלקות עכ"ד ע"ש.

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת תמורה דף ט עמוד א

ורבא אין עונשין מן הרין. עי' סנהדרין ע"ו. דלאביי בתו מאנוסתו נלמד בק"ו משום דאינו אלא גילוי מילתא, ולרבא אין עונשין מן הרין, והוי ממש כעין פלוגתתם הכא.

5. תוספות תמורה דף ב/א

וסופג את הארבעים - וא"ת אמאי לא תני שמונים דהא כתיב (ויקרא כז) לא יחליפנו ולא ימיר אותו [1] ויש לומר דלא נחת למנין מלקיות אלא כלומר דלקי עליה [2] ועוד י"ל דלעולם לא לקי אלא ארבעים ותרי לאוי צריכי חד בקרבן שלו וחד בשל חבירו וכגון דאמר כל הרוצה להמיר יבא וימיר:

6. ספר חידושי בתרא

קאנו ס' ולכתוב לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר אותו. יש מקשים דע"ל ב. תוס' ד"ה וסופג, דהקשו דתילקי שמונים, ובתירוץ קמא כתבו דאה"נ עיי"ש, וקשה דמה פירכת הגמ' הכא, דהא בעינן שני לאוין לתרי מלקות, וצ"ל דפירכת הגמ' הוא על שינוי הלשון, ולהל"ח קשה, דצריך קרא דלא ימיר דהוי שם אחר.

7. לחם משנה הלכות תמורה פרק א

לוקה ארבעים וכו'. התוס' ז"ל הקשו בריש תמורה וא"ת אמאי לא תנא שמונים דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו וי"ל דלא נחית למנין מלקות אלא כלומר דלקי עליה עוד י"ל לעולם דלא לקי אלא ארבעים ותרי לאוי צריכי חד בקרבן שלו וחד בשל חבירו וכגון דאמר כל הרוצה להמיר יבא וימיר ע"כ. ורבינו אית ליה כתיבוצא בתרא ולכך כתב לוקה ארבעים לבד ואע"ג דבריש תמורה בסוגיא שבהאתי למעלה אמרו הוון להו תרי לאוי וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי דמשמע שהם שתי אזהרות בדבר אחד לא הוא אלא הם אזהרות בענינים חלוקים ומ"מ מיקרי שהעשה עוקר אותו כיון שאינו לוקה על שום אחד מהם מחמת העשה, ופשוט הוא ובהדיא אמרו בברייתא בגמרא שם בריש תמורה (דף ט') דתרווייהו צריכי וכתיבוצא בתרא דתוספות וכדעת רבינו ז"ל ולכן אני תמיה על תירוץ התוספות קמא איך רצו לומר דלקי שמונים דמשמע דהוא נגד הברייתא והגמרא אשר שם:

8. עיין באריכות למראה מקומות לדף ב

9. ספר נזר הקודש (מוהר"ר משה ראזין זצ"ל)

ז ונראה דאעפ"י שהתרי קראי לרבות נם בשמימר
 בשל חבירו, אולם אין סברא לומר דלא עבר
 בשלו ג"כ על שני לאוין, והוא דע"כ עיקר הריבוי
 לומר דגם בשמימר בהקדש של חבירו ישנו להתפסה,
 דלא תאמר דלא הלה התפסה מהקדש של אחרים, הנה
 בזה רבתה תורה דחלה התפסה, אבל ע"כ עבר על שני
 לאוין גם בשמימר בשלו, דהרי לאחר שרבתה תורה
 התפסה בשל אחרים ע"כ יש בזה גם הלאו של
 אחרים, דאפו בשלו יונע זכות זה, דהרי גם בשל
 הקדש דידי' אין לו יותר סוכות התפסה, והו סברת
 התוס' בתירוץ ראשון דלוקה שמונים, ובתירוץ שני
 סברי התוס' מסבירא בעלמא דכיון דקרא דלא יסיר
 אתא לרבות הקדש בשל אחרים סמיא אין כאן אלא
 לאו אחד בשמימר בשלו.

תוספות ד"ה וסומן, וא"ת אמאי לא תני שמונים
 וכו', ויש לומר דלא נחית לטנין סלקוח וכו'
 ועוד יש לומר דלעולם לא לסי אלא ארבעים ותרי
 לאוי צריכי חר בקרבן שלו וחד בשל חבירו וכגון
 דאמר כל הרוצה להסיר יעו"ש. ויש לעיין הלא כן
 סבאר להדיא בסוגיא לספן ס', וא"כ סדוע לא בחבו
 התוס' שכן איתא בסוגיא לספן, ועוד לתירוץ ראשון
 דסברי התוס' דלוקה שמונים, קשה הא כיון דחד קרא
 אתי למימר בשל חבירו, וא"כ היאך לוקה שמונים
 בשמימר בשלו.

10. ספר עבודה ברורה

ובצית הלוי (חלק ג' סימן כ"ו אות ב') כתב, דבחירון קמא סובריס
 תוס', דהא דאמרינן חד בשלו וחד בשל חבירו, היינו מדנקט הפסוק
 תרי לישני חליפין ותמורה, אבל לעולם עובר בכל ענין בשני לאוין בין
 בשלו ובין בשל חבירו, דהגמ' כאן לא איירי בעיקר הלאוין רק בשני
 הלשון, אבל עיקר הלאוין שני לאוין הן ללקוח עליהם שמונים. וכן הא
 דפריך הגמ' כאן ולכתוב "לא יחליפנו" ולא צעי "לא ימיר", אין
 הכוונה שיכתוב רק לאו ד"לא יחליפנו" בלחוד, דהלא צריך ב' לאוין
 שילקה שמונים, אלא קושית הגמ' היא דבשני הלאוין לכתוב לשון אחד
 לשון חליפין, עכ"ד. ונמצא דלתירוץ קמא בתוס' יש ב' לאוין בכל אופן
 של תמורה, ורק דקראי צריכי ללמד דגם בשל חבירו איכא איסור
 תמורה, ואחר הנריכותא יש ב' לאוין בכל תמורה, ולתירוץ בתרא בשלו
 ובשל חבירו הו ב' שמות נפרדים, ובכל אופן של תמורה יש רק לאו
 אחד. [וע' גמ' לעיל (דף ד:)] דלא אחי חד עשה ועקר תרי לאוין,
 ופשטות מוכח שיש ב' לאוין בכל עשיית תמורה, אבל אין זה מוכרח,
 ע' בדברינו שם ד"ה ולא אחי חד עשה ועקר תרי לאוין, ה'ב'.

11. שפת אמת מסכת תמורה דף ט עמוד א

בגמ' מימר דתרווייהו מקדיש להו כו' לכאורה אין מובן דאי לא אמר זו תחת זו אינו תמורה רק הקדש בעלמא ואמאי לקי
ונראה לפרש דאינו רוצה להוציא מקדושתו רק שאינו רוצה להקריבו ויביא בהמה אחרת תחת' להקריב וראשונה אינו
רוצה להקריב:

12. ספר קהלות יעקב – סימן א'

תמורה זו, ומנחתו בשפ"ח חיי המורה ד"ע שעמד בזה וכתב לבאר ח"ל ונראה לפרש דאינו רוצה להזיאו מקדושתו רק שאינו רוצה להקריבו ויציא צהמה אחרת תחתיו נהקריב וראשונה אינו רוצה להקריב עכ"ל וכהנה חס' אומר כן בפירוש (שזו תחת זי או תמורה זו להקריבה אבל לא הפקע הקדושה מהראשון) הדעת נהגן לכאורה שאין זה תמורה כלל כיון שעכ"פ לא המיר עיקר קדושת הקריב על אחרון אך אולי מיירי באומר סתם זו תמורה זו הלא שלשון זה סובל ומי נפרש דרך ההקריבה יעשה בזה תחת זה ומשוי"ה הו"ה דלא נקי וקמ"ל קרא דלקי וטעמא דלקי יליף משום שאפי' אי נתכוון דהרוויי ליקדשו (ורק שההקריבה יכא תחת זה) מ"מ כיון שעשאו בלשון תמורה לקי דאלשון תמורה דכיינו "זו תחת זו" קסיד רחמנא (ויש לפרש הו"ה דלקי באופן אחר וקארהו) ואפשר שגם כוונת השעמי"ק היא עד"ז.

13. ספר יד בנימין

ותמוה האיך אמרי' דדעתו להקדיש לתרוייהו הא הלשון של תמורה הוא זו תחת זו או תמורת זו או תליפת זו וכדאיתא לקמן דף כ"ו ע"ב צ במשנה, ולשון זה לא מישתמע כלל דדעתו להקדיש תרוייהו, וצוותר תמוה מה שכבר תמה צס' שפ"א דאם דעתו להקדיש לתרוייהו אמאי באמת לקי עיי"ש.

14. ספר עבודה ברורה

אם יש דרך להמיר קרבנו בבהמת חולין דעלמא לעולם בבהמה דהקדש דעלמא וחולין דידיה, כגון דאמר מריה דבהמה דהקדש כל הרוצה וכו'. ז"ל מנחת חינוך (מנ"ה ש"א אות ט'): ונראה מהש"ס, דוקא הקדש דעלמא וחולין דידיה הוא דמהני חס' אמר בעל ההקדש כל הרוצה וכו', אבל בחולין דעלמא אף שאמר בעל החולין כל הרוצה וכו' לא מהני עכ"ל. ולכאורה צריך טעם לחלק ביניהם. וע"ש שמתקן, דכל הרוצה להמיר הוי רק נתינת רשות בעלמא ולא שליחות, וממילא מועיל זה רק לענין להתפס כדבר שאינו שלו דכזה סגי צנתינת רשות, אבל להקדיש צהמה דלאו דידיה לזה צריך שליחות ממש, וכאן הרי לא שייך לשויה שליח להמיר על צהמת חולין שלו דאין שליח לדבר עבירה, ומשוי"ה נקטה הבמ' דוקא הקדש דעלמא וחולין דידיה, דכזה לא צריך שליחות וסגי צנתינת רשות, עכ"ד (וע' בדבור הנא).

15. ספר עבודה ברורה

הממיר בקרבן חברו - מי בעל הקרבן

בהמה דהקדש דעלמא וחולין דידיה. נש"ת אחיעזר (חלק ג' סימן ס"ז אות ג') כתב צענין הממיר צהמת חולין דידיה צהמת הקדש של חברו, וז"ל: ומה שנסתפק למי שייך קרבן של הממיר, נפשטו אין כאן ספק דבדאי שייך הקרבן להממיר ולא לבעלים [של הבהמת הקדש] שאמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר, דהוא רק כנותן רשות להתפייס, אבל הבהמת חולין שייכת לממיר שהוא קרבן שלו. ואם אמר "הרי עלי עולה" והתפייס צהמת קדשים [של חברו, ע"י תמורה] עלה לו משום חובה ונפטר מידי נדרו. ומה שאמרו במלכותין (דף כ:): דאינו מתכפר בדבר הבא צעירה נראה דנאשם קאי, אבל בעולה אפשר דהוי ריזוי, וצנל אופן ידי נדרו יא, עכ"ל. (וע' בחוס' לקמן דף כ: ד"ה אין אדם, ובדבריו שם.)

ומה שכתב דילא ידי נדרו, ע' בחוס' ישנים (יומא נב. ד"ה ודוסה) שכתב להדיא דאי אפשר לנאח ידי חובתו בתמורה, משום דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין (מנחות פב), וז"ע.

וצעיקר דבריו שכתב דהקרבן שייך לממיר, ע' צמרתשת (חלק ב' סימן כ"ח ענף ב' סק"ג בהג"ה) שנקטו צשיטת הרמב"ם, דהממיר צקרבן של חברו התמורה שייכת לחברו בעל הקרבן ולא לממיר, ובעל הקרבן קומץ עליה ומציא נסכיה משלו, דכמו שהקדושה של הקרבן חלה על צהמת החולין, כך גם דין הממוני של הקרבן חל על התמורה, והוא שייך עכשיו לבעל הקרבן. וצוה מבאר הא דס"ל להרמב"ם (פ"ג ה"ב) דתמורת צכור לכהנים, עכ"ד.

וע' צחידושי הגר"י (דף ב: ד"ה שם צגמ' עכו"ס) צשם הגר"ח שמתספק למי שייך הקרבן צממיר צשל חברו, וכתב ג"כ דאי נימא שהוא שייך לבעל הקרבן ניחא הא דכתב הרמב"ם דתמורת צכור לכהנים, ומסיק דז"ע צזה.

16. ספר עבודה ברורה

דאמר מריה דבהמה דהקדש כל הרוצה להמיר. ז"ל שיעורי רבינו יחיאל מיכל (וצחים אות ס"א): הנה הא דמתכפר עושה תמורה נראה שאין פירושו דתמורה תלויה צשם מתכפר גרידא ולא צעיין בעלים לתמורה, אלא הפירוש הוא, דע"י שהוא מתכפר נעשה בעלים על הקרבן לענין תמורה, וכלשון רש"י צוצחים (דף ו.): ומתכפר עושה תמורה דאיהו הוה בעלים דידיה, עכ"ל. [וז"ל רש"י ציומא (דף

17. ספר עבודה ברורה

כמה לוקיין בממיר כמה בהמות או מכמה בהמות אחד במאה ומאה באחד. ז"ל הרמב"ם (פ"א ה"ד): אחד הממיר תמים צבעל מוס או צעל מוס צתמים וכו', או שהמיר אחד צמאה או מאה צאחד, צין צבת אחת צין צזו אחר זז, הרי זז תמורה, ולוקה כמנין הבהמות שהמיר, עכ"ל.

וצמהר"י קורקוס שם מסתפק צמה שכתב הרמב"ם דלוקה כמנין הבהמות שהמיר, האם זה דוקא כשממיר צזה אחר זה או דאפילו צבת אחת כשממיר על הרצה צהמות חולין לוקה על כל אחת ואחת. מי אמרינן דכל צהמת חולין הוי עבירה צפני עצמה, או שכולה חדא תמורה היא ועובר על הלאו רק פעם אחת ולוקה אחת אע"ג שהתמורה חלה על הרצה צהמות של חולין, ומסיק דלא מצא דין זה מצוואר צשום מקום, עכ"ד.

וע' צמנחת חינוך (מנחה שגא אות י"ג) דנקט, דצממיר מאה צהמות של קודש על אחת של חולין לוקה אחת, אבל אם ממיר מאה צהמות של חולין צבהמה אחת של הקדש לוקה מאה, אפילו צהמיר על כל המאה צבת אחת. וכ"כ צאור שמת (שם), דדוקא מאה של חולין לוקה

18. ספר עבודה ברורה

ור"ש בהמה רבה איקרי, בהמה סתם לא איקרי. ע' בצאן קדשים שהקשה, דהלא כתיב בפרשת וישלח (בראשית לב:ו): "ויהי לי שור וחמור" הרי דקרי לשוורים הרבה שור. ומתוך, וז"ל: יש ליישב, בשלמא התם לא נפ"מ לדינא משו"ה דיבר הכתוב בלשון בני אדם, כאדם האומר לחברו "בלילה קרא התרנגול" ואינו אומר קראו התרנגולים וכפירש"י (שם), אבל הכא כיון דנפ"מ לדינא, אם איתא דממירין אפילו אחד במאה ומאה באחד בהמה [לכאורה צ"ל בהמות] בבהמות הו"ל למכתב, ור' שמעון הו"מ לשנויי, הכי אלא דעדיפא משני דבהמה רבה איקרי, עכ"ל.

19. ספר חידושי בתרא

קס) ט. אמר להן ר"ש מן והיה הוא ותמורתו, וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה, אמר להם איהו מהתם גמי מצינו למילף טעמא דידי. וצ"ע מדוע דרש כן רק אחר ש"חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה", הא גם בלעדס יכול לדרוש כן כיון שסובר דבהמות לא איקרי בהמה. והנה קשה איך דורשין רבנן ור"ש מהאי בהמה בבהמה, הא כבר נדרש פסוק זה לענין ממירין, מן הצאן על הבקר כו', ותפסת מרובה לא תפסת. וי"ל דמהאי טעמא לא דרש ר"ש דינו מבהמה בבהמה, אבל כשחזא דרבנן דרשי דינם מנייהו, הביין דסברי ד"מכדי שקולין הן ויבאו שניהם דהי מנייהו מפקת" (ב"ק ג.ו.), לכן אמר דאם כן הוא גם אני אדרוש מינייהו לדיני.

20. ספר עבודה ברורה

לישנא אחרינא וכו' נתכפר באשם אחר וכו'. להאי לישנא "נתכפר באשם אחר" אין זה המשך אחד לציור דמירי, אלא זהו ציור אחר, ובשטמ"ק (אות ב') מביא גירסת ספרים אחרים - אי נמי נתכפר וכו', וגירסא זו נוחה יותר. וההבדל בין הלשונות הוא, ללישנא קמא ר' אבין מסתפק באופן אחד שהצטרפו בו ב' שינוים גם שינוי גוף וגם שינוי קדושה, ואילו ללישנא אחרינא ר' אבין מסתפק ב' ספיקות בב' אופנים שבכל אחד יש רק שינוי אחד, והם: א) ב' גופין וקדושה אחת, וזהו הספק הראשון שהמיר באשם ולאחר מכן הומם וחיללו על אחר האם יכול להמיר באשם השני כיון שנשתנה הגוף. ב) ב' קדושות וגוף אחד, וזהו הספק השני שהמיר באשם ולאחר מכן נאבד והפריש אחר ונתכפר בו ונמצא הראשון והרי הוא ניתק לעולה האם יכול להמיר בו כיון שהשתנתה הקדושה.

21. ספר עבודה ברורה

אמר אביי הי קא מיבעיא ליה וכו'. ללישנא קמא קושית אביי מובנת, שהקשה למה בעי ר' אבין כשיש ב' שינוים בין בגוף ובין בקדושה הלא יש להסתפק גם כשיש רק שינוי אחד או רק בגוף או רק בקדושה, וכמו שביארנו לעיל (ד"ה מאי קא מיבעיא ליה). אבל ללישנא אחרנא שר' אבין מיבעיא ליה ב' שאלות נפרדות בב' האופנים הפשוטים שיש בכל מהם רק שינוי אחד, צ"ע מה מקשה אביי.

ורש"י מפרש דאביי מקשה דהיה לר' אבין למינקט רק עיקר שאלתו, ר"ל דהו"ל למינקט האופן שיש יותר צד לומר שאין חוזר וממיר, ואז אם נפשוט דבזה חוזר וממיר כל שכן באופן השני, ואם נפשוט דאין חוזר וממיר אז הו"ל למבעי אופן השני. וגם אי סובר ר' אבין ששקולים הן, הו"ל למינקט רק שאלה אחת, כיון דממילא נדע דה"ה באופן השני, (וע' בדברינו ברש"י ד"ה אמר אביי הדין קמיבעיא).

22. שפת אמת מסכת תמורה דף ט עמוד ב

בגמ' בעי ר' אבין כו' מהו שיוסיף חומש כו' הרמב"ם (פ"ז מה' ערכין) הביא בעיא זו דהוי ספק ולע"ד יש לתמוה בזה דהא בניתקו לעולה אזלי לנדבת ציבור ולמה יהי' הוא הבעלים ולקמן סוף פרקין מקשה הגמ' על בעיא ראשונה דר' אבין לענין תמורה הא אין תמורה בקרבן ציבור ומשני דר"א קאי אליבא דמ"ד מותרות לנדבת יחיד אזלי א"כ וודאי גם בעיא זו קאי להאי מ"ד אבל לדידן דקי"ל לנדבת ציבור אזלי לא הוי הוא בעלים ופשיטא דאינו מוסיף חומש והגם די"ל בדוחק דנוציא באמת דין חדש מהכא דאפי' התנדב יחיד לקרבן ציבור ומסרו יפה יפה אם אח"כ נפל בו מום והוא רוצה לפדותו צריך להוסיף חומש מ"מ כיון דמפורש בגמ' בבעיא קמא דקאי אליבא דר"א לנדבת יחיד אזלי נראה דה"נ בבעיא זו וצ"ע לדינא בזה:

23. ספר עבודה ברורה

מהו שיוסיף עליו חומש. פי', אם אח"כ נפל מום בעולה ובא לפדותו, מי אמרינן דהוי הקדש שני כיון שהקדושה באה מחמת האשם ואין צריך להוסיף חומש, או דלמא כיון שמקודם היה אשם ועכשיו עולה הוי הקדש ראשון וצריך להוסיף חומש.

וצ"ב מאי קמיבעיא ליה, הלא למעשה הוא לא הקדיש עולה זו, אלא מאליה נהיתה עולה על ידי שנתכפר באשם אחר, ולמה נימא שצריך להוסיף חומש, הרי ר' יהושע בן לוי יליף מקרא דרק "מקדיש" מוסיף חומש, וכאן הוא אינו המקדיש.

וצ"ל שר' אבין סובר דהא דדרשינן "מקדיש ולא המתפיס" זה ילפותא בעלמא דעל הקדש שני אינו מוסיף חומש, ואין כאן דין שרק גברא ה"מקדיש" מוסיף חומש, אלא הדין הוא בבהמה, שרק בהמה שהיא הקדש ראשון מסיפם עליה חומש, וממילא יש להסתפק במותר אשם שנהיה עולה האם בהמה זו נחשבת הקדש ראשון או הקדש שני.

24. ספר עבודה ברורה

תיבעי ליה בלא נתכפר. רש"י מפרש דאביי הבין דר' אבין בעי שתי בעיות נפרדות: (א) באופן שנפל מום באשם הראשון וחילל אותו על בהמה אחרת, ובחילול זה הוסיף חומש, והשתא נפל מום באשם השני, האם כשפודה אותו צריך להוסיף חומש. (ב) אשם שנאבד והביאו הבעלים בהמה אחרת והתכפרו בה, ולאחר מכן נמצא הראשון ודינו שניתק לעולה, ואחר שניתק לעולה נפל בו מום, ומסתפק ר' אבין האם כשמחלל אותו מוסיף חומש. ושאלת אביי היא איזה מב' הספיקות היא עיקר הספק של ר' אבין, והיה לו להסתפק רק בה ונלמד ממילא לשניה.

והנה כשנתבונן בדברי אביי לפירש"י, נמצא תמיהה גדולה, כי לפי איך שהבין אביי את דברי ר' אבין שיש בדבריו ב' בעיות נפרדות, אף אחת מהן אינה מובנת. הבעיא הא' אינה מובנת, שהרי זהו ממש דינו של ר' יהושע בן לוי, דכיון שבהמת האשם השניה נתקדשה מכח החילול של הראשונה, הרי זהו ממש הקדש שני, וכיון שעל הבהמה הראשונה כבר הוסיף חומש, פשיטא שלא יוסיף על השניה, ומה הספק. והבעיא הב' אינה מובנת, דכיון שאנו דנים על האשם הראשון, נמצא שזה ההקדש הראשון, ובודאי שצריך להוסיף חומש כשפודים אותו, ומה בכך דהשתא ניתק לעולה.

25. ספר עבודה ברורה

לישנא אחרינא וכו' והוסיף חומש, "מהו שיחזור ויוסיף חומש". כצ"ל, צאן קדשים. ולגירסת השטמ"ק (אות י"ב): "אי נמי נתכפר באשם אחר" - אין צורך להגהת הצאן קדשים, דמה דקתני אח"כ מהו שיוסיף עליו חומש קאי על שתי השאלות. אלא דהצאן קדשים הגיה כן מכח הגמ' לעיל גבי חוזר וממיר, ובלי זה אין חילוק בין ב' הלשונות בשאלתו דרבי אבין. ולהשטמ"ק החילוק בין ב' הלשונות הוא תיבות "אי נמי".

ולפי ב' הגירסאות החילוק בין הלשונות הוא, דלישנא קמא ר' אבין הסתפק ספק אחד ורק אביי שיש כאן ב' ספיקות, ותירצה הגמ' דר' אבין מסתפק ב' ספיקות חדא מגו חדא. וללישנא השניה ר' אבין הסתפק באמת ב' ספיקות, ואביי שאל רק איזה מהן היא העיקר, והגמ' השיבה ששתיהן עיקר, הכל כמו בבעיא לענין אין ממירין וחוזרין וממירין.